NGĂN NGỪA, XỬ LÍ VI PHẠM TRÊN THỊ TRƯỜNG CARBON PHÁP LUẬT CỦA MỘT SỐ QUỐC GIA VÀ KINH NGHIỆM CHO VIỆT NAM

PHẠM HỒNG HẠNH *
HÀ THANH HOÀ **, LÊ THỊ MAI ***

Tóm tắt: *Là một loại thị trường mới nổi, thị trường carbon ngày càng đối mặt với nhiều rủi ro từ các hành vi vi phạm. Trong bối cảnh Việt Nam đang xây dựng, thí điểm và từng bước vận hành thị trường carbon trong nước, việc hoàn thiện cơ chế pháp lí để phòng ngừa, phát hiện và xử lí hiệu quả các hành vi vi phạm có ý nghĩa quan trọng đối với tính minh bạch, an toàn và hiệu quả môi trường của thị trường. Bài viết phân tích các dạng vi phạm chủ yếu, đánh giá khung pháp luật Việt Nam hiện hành về ngăn ngừa và xử lí vi phạm, đồng thời tham khảo kinh nghiệm của một số quốc gia và khu vực. Trên cơ sở đó, bài viết đề xuất hoàn thiện quy định về hệ thống đăng kí, giám sát giao dịch, biện pháp ngăn chặn kịp thời và chế tài xử lí vi phạm trên thị trường carbon tại Việt Nam.*

Từ khoá: Thị trường carbon; gian lận tín chỉ; thao túng thị trường

Nhận bài: 25/6/2025 Hoàn thành biên tập: 30/6/2026 Duyệt đăng: 30/6/2026

PREVENTING AND HANDLING VIOLATIONS IN THE CARBON MARKET: THE LAWS OF SELECTED COUNTRIES AND LESSONS FOR VIETNAM

Abstract: *As an emerging market, the carbon market is increasingly exposed to risks arising from violations. As Vietnam develops, pilots, and progressively operationalises its domestic carbon market, the establishment of an effective legal framework for preventing, detecting, and handling violations is essential to safeguarding the market's transparency, security, and environmental integrity. This article examines the principal forms of violations in carbon markets and assesses the current Vietnamese legal framework for their prevention and enforcement, while drawing on selected experiences from other jurisdictions and regions. On that basis, the article proposes measures to improve the legal framework on the register system, transaction monitoring, timely prevention measures, and sanctions for violations in Vietnam's carbon market.*

Keywords: Carbon market; credit fraud; market manipulation

Received: 25 June 2025; Editing completed: 30 June 2026; Accepted for publication: 30 June 2026

DOI: *https://doi.org/10.67496/j.hlu.15846*

1. Đặt vấn đề

Thị trường carbon là công cụ kinh tế quan trọng nhằm thực hiện các mục tiêu ứng phó với biến đổi khí hậu. Tuy nhiên, do đối tượng giao dịch là hạn ngạch phát thải và tín chỉ carbon có tính chất vô hình, thị trường này tiềm ẩn nhiều nguy cơ bị vi phạm.

Trong giai đoạn thị trường carbon của Việt Nam đang được xây dựng và thí điểm hiện nay, việc nhận diện sớm các vi phạm và hoàn thiện cơ chế đăng kí, giám sát, ngăn chặn và xử lí có ý nghĩa đặc biệt quan trọng. Đây là điều

*** Tiến sĩ, Trường Đại học Luật Hà Nội**
E-mail: phamhonghanh@hlu.edu.vn
**** Tiến sĩ, Trường Đại học Luật Hà Nội**
***** Thạc sĩ, Trường Đại học Luật Hà Nội**

kiện cần thiết để bảo đảm thị trường vận hành minh bạch, hạn chế thất thoát, ngăn ngừa trục lợi từ chính sách giảm phát thải và củng cố niềm tin của doanh nghiệp, nhà đầu tư và cộng đồng.

Bài viết nghiên cứu các quy định pháp luật Việt Nam cũng như pháp luật của một số quốc gia về ngăn ngừa, kiểm soát và xử lí vi phạm liên quan đến thị trường carbon nhằm nhận diện những khoảng trống của pháp luật Việt Nam, từ đó đề xuất giải pháp hoàn thiện pháp luật, bảo đảm tính minh bạch, an toàn và hiệu quả của thị trường carbon trên cơ sở tham khảo kinh nghiệm quốc tế.

Để đạt được mục đích này, bài viết chủ yếu sử dụng phương pháp phân tích, đồng thời, kết hợp phương pháp so sánh luật nhằm rút ra kinh nghiệm cho Việt Nam từ thực tiễn ngăn ngừa, xử lí vi phạm của Liên minh châu Âu và một số quốc gia trên thế giới.

2. Khái quát về vi phạm trên thị trường carbon

Không giống các hàng hoá truyền thống, hạn ngạch phát thải/tín chỉ carbon không đại diện cho một mặt hàng vật chất, thay vào đó được mô tả là một "sản phẩm" pháp lí mà nhiều người bán, người mua và doanh nghiệp không hiểu rõ. Sự thiếu hiểu biết này khiến việc giao dịch carbon dễ bị gian lận và dẫn đến các hoạt động bất hợp pháp khác. Thị trường carbon, giống như các thị trường tài chính khác, cũng có nguy cơ bị tội phạm khai thác do số tiền đầu tư lớn, sự thiếu đầy đủ của các quy định, thiếu sự giám sát và minh bạch[1].

Trong thị trường carbon bắt buộc[2], các nghiên cứu cho thấy vi phạm chủ yếu tập trung vào những hành vi như gian lận công nghệ, trốn thuế, lừa đảo tài chính và tham nhũng... Theo đó, khi thị trường vận hành trên nền tảng giao dịch điện tử, các nguy cơ liên quan đến tấn công mạng, gian lận tài chính và lạm dụng hệ thống sẽ ngày càng gia tăng[3]. Thậm chí một số nghiên cứu còn chỉ ra rằng thị trường carbon bắt buộc không chỉ là mục tiêu của các hành vi gian lận thông thường mà còn là một trong những "kênh", "công cụ" chính để rửa tiền ở quy mô quốc tế[4].

Khác với thị trường carbon bắt buộc, thị trường carbon tự nguyện hoạt động dựa trên nguyên tắc tự do giao dịch. Các doanh nghiệp có thể tự nguyện mua hạn ngạch phát thải/tín chỉ carbon để bù đắp lượng phát thải mà họ tạo ra. Tuy nhiên, do không có hệ thống quản lí chặt chẽ như thị trường carbon bắt buộc, các nhà đầu tư và doanh nghiệp dễ bị lừa đảo bởi những tín chỉ carbon giả mạo hoặc các dự án không có thực[5]. INTERPOL

---

[1] INTERPOL (2013), *Guide to carbon trading crime*, Environmental Crime Programme, tr. 4.

[2] Thị trường carbon bắt buộc là thị trường sử dụng các đơn vị phát thải có thể giao dịch để đáp ứng nghĩa vụ của các chủ thể tham gia. Các thị trường này có thể do chính phủ thiết lập trên cơ sở các quy định của pháp luật quốc gia hoặc có thể được thiết lập thông qua các điều ước quốc tế nhằm thực hiện nghĩa vụ của các bên tham gia điều ước.., https://www.unep.org/topics/climate-action/climate-finance/carbon-markets, truy cập 12/6/2026.

[3] Gibbs, C., Cassidy, M. B., & Rivers, L. (2013), "A routine activities analysis of white- collar crime in carbon markets", *Law & Policy*, 35(4), tr. 342 - 343.

[4] Williams, C. C. (2013), "A burning desire: The need for anti-money laundering regulations in carbon emissions trading schemes to combat emerging criminal typologies", *Journal of Money Laundering Control*, 16(4), tr. 306 - 308.

[5] Lejla Tuholjaković, Sam McClure (2026), *Voluntary Carbon Markets: Limitations and Solutions*, Stanford Law School, https://law.stanford.edu/wp-content/uploads/2018/11/2026_SLS-Eco_Limitations-in-Carbon-Markets-White-Paper_final.pdf, truy cập 11/6/2026; Lejla Tuholjaković, Sam McClure (2026),

đã đưa ra cảnh báo về nhiều hình thức tội phạm trong thị trường này, bao gồm: gian lận trong giao dịch tín chỉ carbon, phát hành tín chỉ carbon không hợp pháp, tấn công mạng và đánh cắp tín chỉ carbon, rửa tiền thông qua thị trường carbon[6]... Một số tổ chức lợi dụng danh nghĩa bảo vệ môi trường để kêu gọi đầu tư vào các dự án không có thật hoặc phóng đại tác động của dự án nhằm thu hút dòng vốn. Bên cạnh đó, thị trường carbon tự nguyện cũng có thể dễ bị thao túng bởi các tập đoàn lớn sử dụng chiêu trò "tẩy xanh" (greenwashing) để đánh bóng hình ảnh[7].

Hiện nay, các hành vi vi phạm trên thị trường carbon chủ yếu bao gồm:

- Giao dịch tín chỉ carbon không hợp pháp hoặc lợi dụng thu lợi từ các tuyên bố sai sự thật hoặc gây hiểu lầm liên quan đến lợi ích về môi trường hoặc tài chính của các khoản đầu tư vào thị trường carbon

Đây là hành vi gian lận xảy ra khi các cá nhân hoặc tổ chức giao dịch hoặc phát hành tín chỉ carbon mà không có cơ sở thực tế về việc giảm phát thải khí nhà kính (KNK). Các thủ đoạn phổ biến bao gồm: gian lận trong đo đạc để yêu cầu cầu thêm tín chỉ carbon từ một dự án thực tế đã đạt được; bán tín chỉ carbon không tồn tại hoặc thuộc về người khác; đưa ra tuyên bố sai sự thật hoặc gây hiểu lầm liên quan đến lợi ích về môi trường hoặc tài chính của các khoản đầu tư vào thị trường carbon[8].

Những kẻ gian lận có thể thổi phồng quá mức ước tính về lượng phát thải hoặc tín chỉ carbon thu được hoặc tinh vi hơn là những người thực hiện đo đạc có thể bóp méo phân tích của họ thông qua việc chỉ đo một số biến số nhất định, lựa chọn địa điểm có chọn lọc để thu thập dữ liệu hoặc áp dụng một số giả định trong các phép tính[9]. Bên cạnh đó, gian lận cũng có thể được tạo điều kiện thuận lợi bởi các cơ quan có thẩm quyền khi tiếp tay cho việc đăng kí các tài liệu giả mạo liên quan đến quyền sở hữu tín chỉ carbon. Những điều này dẫn đến việc rất khó ngăn chặn chủ sở hữu bán đi bán lại cùng một tín chỉ carbon cho nhiều bên, được gọi là "tính toán trùng lặp". Hành vi này có thể dễ dàng hơn khi tín chỉ carbon được bán thông qua một số sàn giao dịch nước ngoài với các quy định khác nhau và các tiêu chuẩn giám sát hoặc kiểm tra chéo giữa các sàn giao dịch lỏng lẻo[10].

Một ví dụ cho việc "tính toán trùng lặp" là tín chỉ carbon đã được giao dịch trên thị trường kinh doanh phát thải của Liên minh châu Âu (EU-ETS) và sau khi được sử dụng để bù trừ lượng phát thải, chúng đã quay trở lại EU-ETS thông qua một số lần chuyển nhượng quốc tế. Điều này dẫn đến cùng một lượng tín chỉ carbon nhưng lại được sử dụng để bù trừ lượng phát thải hai lần. Vào tháng 3/2010, Chính phủ Hungary đã bán lại 2 triệu tín chỉ carbon vốn được các doanh nghiệp giao cho Chính phủ. Các quy tắc của EU-ETS cho phép Chính phủ Hungary bán hợp pháp các tín chỉ carbon này vì Hungary dự đoán sẽ không đạt được mục tiêu theo Nghị định thư Kyoto[11].

Voluntary Carbon Markets: Limitations and Solutions, Stanford Law School.

6 INTERPOL (2013), tlđd, tr. 11.

7 Jed Greer, Kenny Bruno (1996), *Greenwash: The Reality Behind Corporate Environmentalism*, Third World Network, tr. 11 - 18.

8 INTERPOL (2013), tlđd, tr. 11, 12, 14, 16.

9 INTERPOL (2013), tlđd, tr. 13.

10 INTERPOL (2013), tlđd, tr. 14.

11 EURACTIV (2010), *Hungary's sale of 'used' CO2 credits worries carbon traders*, http://www.euractiv.

Hungary đã bán các tín chỉ carbon cho một công ti mới thành lập là Hungarian Energy Power, với lưu ý là chúng không đủ điều kiện để sử dụng ở châu Âu và đã thông báo cho Ủy ban châu Âu về việc này[12]. Sau đó, các tín chỉ này đã được bán cho một công ti thương mại của Anh, rồi tiếp tục được bán cho công ti ở Hồng Kông. Tuy nhiên, công ti Hồng Kông sau đó đã đưa những tín chỉ carbon tái chế đó lên BlueNext, một sàn giao dịch carbon ở Paris[13], nơi một số công ti môi giới và ngân hàng châu Âu đã mua chúng mà không biết rằng các tín chỉ carbon đã được sử dụng ở châu Âu[14]. Khi trường hợp này bị phát hiện, BlueNext đã ngay lập tức đình chỉ giao dịch khiến giá giao ngay của CERs giảm mạnh[15].

- Tấn công mạng để đánh cắp tín chỉ carbon và đánh cắp thông tin cá nhân

Theo quy định của Nghị định thư Kyoto và Thoả thuận Paris, các cơ quan đăng kí quốc gia đã được thiết lập để theo dõi toàn bộ tín chỉ carbon. Các giao dịch diễn ra trên các hệ thống đăng kí này thông qua việc chuyển tín chỉ từ tài khoản của bên bán sang tài khoản của bên mua. Mỗi hệ thống đăng kí đều được kết nối với Hệ thống nhật kí giao dịch Quốc tế có nhiệm vụ xác minh các giao dịch. Tuy nhiên, lỗ hổng trong bảo mật trực tuyến của các hệ thống đăng kí này khiến thị trường mua bán tín chỉ carbon dễ bị tấn công bởi các tội phạm công nghệ, như tấn công mạng để đánh cắp thông tin cá nhân của khách hàng và nhà đầu tư, sau đó có thể được sử dụng để chuyển tiền và/hoặc tín dụng carbon bất hợp pháp[16] hoặc trộm cắp hạn ngạch phát thải[17].

Tại EU, vụ trộm đầu tiên xảy ra vào ngày 28/01/2010, khi một cuộc tấn công lừa đảo lan rộng nhắm vào các nhà giao dịch ở Đức. "Những kẻ lừa đảo" mạo danh là quản trị viên đăng kí đã gửi email đến hàng nghìn công ti, hướng dẫn chủ tài khoản đăng kí tiết lộ số nhận dạng người dùng và mật khẩu của họ trên một trang web đăng kí giả mạo bị nhiễm virus lừa đảo. Những kẻ lừa đảo sau đó đã sử dụng thông tin truy cập này để kiểm soát các tài khoản và cho phép chuyển các hạn ngạch phát thải vào tài khoản của riêng chúng để có thể giao dịch. 250.000 hạn ngạch, trị giá hơn ba triệu euro được cho là đã bị đánh cắp từ sáu công ti Đức theo cách này[18].

- Gian lận về tài chính trong giao dịch trên thị trường

Theo hướng dẫn của INTERPOL, gian

com/climate-environment/hungarys-sale-co2-credits-worrie-news-368250, truy cập 10/3/2025.

[12] Catherine Airlie (2010), *BlueNext Arranges 'Swap Back' of Recycled CO2 Credits After Trading Halt, BLOOMBERG,* http://www.bloomberg.com/news/2010-04-14/bluenext-arranges-swap-backs-of-recycled-co2-credits-after-trading-halt.html, truy cập 10/3/2025.

[13] The Wrong Sort of Recycling (2010), *THE ECONOMIST,* http://www.economist.com/node/15774368, truy cập 10/3/2025.

[14] Danny Fortson and Jonathan Leake (2010), *Hunt for 'Rogue Trader' Over Recycled Carbon Credits, THE TIMES,* http://www.timesonline.co.uk/tol/news/environment/article7069741.ece, truy cập 10/3/2025.

[15] The Wrong Sort of Recycling (2010), tlđd.

[16] INTERPOL (2013), tlđd, tr. 22 - 24.

[17] Nield, Katherine and Pereira, Ricardo (2011), "Fraud on the European Union Emissions Trading Scheme: effects, vulnerabilities and regulatory reform", *European Energy & Environmental Law Review* 20 (6) , tr. 255.

[18] The Guardian (2010), *Carbon trading fraudsters steal permits worth £2.7m in 'phishing' scam, The Guardian news website,* http://www.guardian.co. uk/environment/2010/feb/04/carbon-trading-fraudsters-steal-permits, truy cập 10/4/2025.

lận tài chính có thể bao gồm nhiều hành vi như gian lận chứng khoán (phổ biến là thao túng giá tín chỉ carbon), trốn thuế, rửa tiền.

Một trong những rủi ro lớn nhất của thị trường carbon là các hành vi gian lận trong giao dịch, bao gồm giao dịch nội gián và thao túng thị trường, khiến nhà đầu tư đưa ra quyết định dựa trên thông tin sai lệch, dẫn đến tổn thất tài chính. Giao dịch nội gián xảy ra khi cá nhân hoặc tổ chức sử dụng thông tin chưa được công bố để thực hiện giao dịch nhằm thu lợi bất chính, gây mất công bằng cho các nhà đầu tư khác trên thị trường. Bên cạnh đó, thao túng thị trường carbon cũng là một vấn đề đáng lo ngại, khi có hành vi tạo cung cầu giả tạo, thực hiện giao dịch ảo hoặc tung tin sai lệch nhằm tác động đến giá tín chỉ carbon, qua đó, thu lợi nhuận cho một nhóm nhà đầu tư hoặc doanh nghiệp lớn trong khi đẩy các nhà đầu tư khác vào tình thế bị thua lỗ[19]. Một vụ án điển hình tại Vương quốc Anh năm 2012 cho thấy ba bị cáo lập công ti "ma" để gian lận thuế VAT trong giao dịch tín chỉ carbon, với doanh thu 276 triệu euro chỉ trong 69 ngày, chiếm đoạt 41 triệu euro tiền thuế và chuyển ra nước ngoài để rửa tiền[20].

Vi phạm trên thị trường carbon đang trở thành một thách thức nghiêm trọng, không chỉ đối với từng quốc gia mà còn với toàn bộ cộng đồng quốc tế trong nỗ lực ứng phó với biến đổi khí hậu. Khi các hành vi gian lận xảy ra trong quá trình giao dịch tín chỉ carbon, tác động tiêu cực không chỉ dừng lại ở khía cạnh tài chính, mà còn gây ra những hậu quả sâu rộng đến môi trường, chính sách và lòng tin của cộng đồng toàn cầu. Từ những thực tiễn nêu trên có thể thấy rằng, hậu quả của các hành vi vi phạm trên thị trường carbon không chỉ dừng lại ở thiệt hại vật chất hay rủi ro an ninh thông tin mà còn ảnh hưởng sâu sắc đến mục tiêu phát triển bền vững, làm giảm hiệu quả của chính sách môi trường và khiến cả hệ thống quốc tế trong cuộc chiến chống biến đổi khí hậu trở nên thiếu hiệu lực.

3. Pháp luật Việt Nam về ngăn ngừa, xử lí vi phạm trên thị trường carbon

Luật Bảo vệ môi trường năm 2020 là nền tảng pháp lí quan trọng cho việc phát triển thị trường carbon tại Việt Nam với các quy định về cơ chế giảm phát thải KNK, kiểm kê khí thải và tổ chức thị trường carbon. Bên cạnh đó, Chính phủ ban hành Nghị định số 06/2022/NĐ-CP ngày 07/01/2022 quy định chi tiết về giảm nhẹ phát thải KNK và bảo vệ tầng ô-dôn, Nghị định số 119/2025/NĐ-CP ngày 09/6/2025 sửa đổi, bổ sung một số điều của Nghị định số 06/2022/NĐ-CP nhằm cụ thể hoá các nội dung về phát triển thị trường carbon, bao gồm việc cấp tín chỉ carbon, giao dịch tín chỉ và các yêu cầu kiểm tra, giám sát. Ngoài các văn bản chuyên ngành về môi trường, một số luật khác cũng có liên quan đến việc điều chỉnh thị trường carbon như Bộ luật Hình sự năm 2015 (sửa đổi, bổ sung năm 2017) quy định về xử lí hành vi vi phạm trong lĩnh vực môi trường, gian lận thương mại, lừa đảo và tấn công hệ thống mạng; Luật Chứng khoán năm 2019 mặc dù chưa trực tiếp áp dụng cho

[19] INTERPOL (2013), tlđd, tr. 19 - 20.

[20] Emily (2012), *Fraud mastermind cheated taxpayer out of £39million in just 69 DAYS and spent the money on £1million home and a Rolls Royce is jailed for 15 years,* https://www.dailymail.com/news/article-2161520/Fraud-mastermind-cheated-taxpayer-39million-just-69-DAYS-spent-money-1million-home-Rolls-Royce-jailed-15-years.html#ixzz29O6SfXtp, truy cập 10/4/2025.

thị trường carbon, nhưng các nguyên tắc về giao dịch nội gián và thao túng thị trường có thể được tham chiếu để xử lí vi phạm; Luật An ninh mạng năm 2018 quy định về xử lí hành vi tấn công hệ thống giao dịch điện tử, trong đó có sàn giao dịch tín chỉ carbon.

3.1. Ngăn ngừa và và kiểm soát vi phạm trên thị trường carbon

Một trong những yêu cầu cơ bản của việc kiểm soát vi phạm trên thị trường carbon là khả năng nhận diện sớm rủi ro và thiết lập cơ chế giám sát, phát hiện kịp thời các hành vi gian lận. Dựa trên kinh nghiệm quốc tế và thực tiễn, có thể nhận diện năm nhóm rủi ro chủ yếu trên thị trường carbon: 1) gian lận trong báo cáo kiểm kê phát thải, 2) gian lận từ các dự án bù trừ carbon, 3) gian lận trong giao dịch carbon, 4) thao túng thị trường carbon, 5) an ninh mạng và dữ liệu. Pháp luật Việt Nam đã và đang thiết lập nhiều công cụ để kiểm soát, phát hiện các hành vi này, cụ thể:

Thứ nhất, kiểm soát rủi ro gian lận trong báo cáo kiểm kê phát thải

Trong thị trường carbon, việc xác định chính xác lượng phát thải là nền tảng để phân bổ hạn ngạch phát thải KNK. Để kiểm soát, pháp luật Việt Nam áp dụng cơ chế đo đạc, báo cáo và thẩm định (Measurement, Reporting, and Verification - MRV), trong đó trách nhiệm được phân định theo cấp, báo cáo định kì và dữ liệu được thẩm định, kiểm tra chéo. Tại Điều 9 Nghị định số 119/2025/NĐ-CP, Bộ Nông nghiệp và Môi trường được xác định là cơ quan đầu mối hệ thống quốc gia về đo đạc, báo cáo, thẩm định giảm nhẹ phát thải KNK, chịu trách nhiệm tổ chức, hướng dẫn, kiểm tra việc tuân thủ quy định về MRV và quản lí cơ sở dữ liệu trực tuyến phục vụ hoạt động đo đạc, báo cáo, thẩm định. Ở cấp lĩnh vực, các bộ quản lí ngành tổ chức thẩm định báo cáo giảm nhẹ phát thải cấp lĩnh vực; ở cấp địa phương, ủy ban nhân dân cấp tỉnh thực hiện tiếp nhận, rà soát, tổng hợp báo cáo của cơ sở trên địa bàn và phối hợp kiểm tra, giám sát việc thực hiện kế hoạch giảm phát thải. Cấp cơ sở có nghĩa vụ xây dựng báo cáo giảm nhẹ phát thải hằng năm, gửi cơ quan có thẩm quyền theo mẫu; nội dung báo cáo phải thể hiện phương pháp đo đạc, số liệu hoạt động, hệ số phát thải, giải pháp công nghệ, phương thức quản lí và kết quả giảm phát thải.

Thứ hai, kiểm soát rủi ro gian lận từ các dự án bù trừ carbon

Một rủi ro lớn khác là việc tạo ra các dự án bù trừ không thực chất, thổi phồng mức giảm phát thải hoặc trùng lặp tín chỉ. Trên thực tế quốc tế đã từng xảy ra các vụ việc nghiêm trọng khi hơn 90% tín chỉ từ rừng nhiệt đới do một số tổ chức phát hành bị coi là "tín chỉ ảo"[21]. Pháp luật Việt Nam bước đầu kiểm soát thông qua Hệ thống đăng kí quốc gia về hạn ngạch phát thải và tín chỉ carbon (theo Nghị định số 119/2025/NĐ-CP), yêu cầu mọi dự án phải được ghi nhận, cấp tài khoản và quản lí trực tuyến. Các tín chỉ chỉ được công nhận khi đã qua quy trình MRV, đồng thời hệ thống cho phép truy xuất nguồn gốc, ngăn chặn tình trạng "tín chỉ ảo" hay trùng lặp.

Thứ ba, kiểm soát rủi ro gian lận trong giao dịch carbon

[21] The Guardian (2023), *Revealed: more than 90% of rainforest carbon offsets by biggest certifier are worthless, analysis shows,* https://www.theguardian.com/environment/2023/jan/18/revealed-forest-carbon-offsets-biggest-provider-worthless-verra-aoe, truy cập 12/6/2026.

Nghị định số 119/2025/NĐ-CP quy định việc thành lập sàn giao dịch carbon trong nước kết nối với Hệ thống đăng kí quốc gia, qua đó bảo đảm tính minh bạch và khả năng truy xuất nguồn gốc của các tín chỉ được giao dịch. Các quy định này tạo điều kiện cho việc theo dõi lịch sử giao dịch, phát hiện giao dịch bất thường và giám sát tập trung bởi cơ quan nhà nước. Đồng thời, hệ thống MRV và cơ chế đăng kí tài khoản, báo cáo định kì được quy định chi tiết tại Nghị định số 06/2022/NĐ-CP (được sửa đổi, bổ sung năm 2025) giúp hạn chế nguy cơ đưa tín chỉ không hợp lệ vào lưu thông. Ngoài ra, Luật Quản lí thuế năm 2019 và Luật Phòng, chống rửa tiền năm 2022 cũng đặt ra cơ chế kiểm soát tài chính, yêu cầu định danh khách hàng, báo cáo giao dịch đáng ngờ và kiểm soát dòng tiền, góp phần phát hiện sớm hành vi gian lận thuế hoặc hợp thức hoá nguồn thu bất hợp pháp trong giao dịch carbon.

Thứ tư, kiểm soát rủi ro thao túng thị trường carbon

Pháp luật Việt Nam hiện nay chưa có quy định riêng điều chỉnh hành vi thao túng trên thị trường carbon song có thể tham chiếu các nguyên tắc từ pháp luật chứng khoán và cạnh tranh. Luật Chứng khoán năm 2019 (Điều 12) nghiêm cấm các hành vi thao túng thị trường, bao gồm tạo cung cầu giả, giao dịch khống hoặc lan truyền thông tin sai lệch. Nghị định số 156/2020/NĐ-CP ngày 31/12/2020 của Chính phủ về xử phạt vi phạm hành chính trong lĩnh vực chứng khoán cũng đặt ra nghĩa vụ công khai thông tin và giám sát giao dịch. Những quy định này có thể được vận dụng tương tự trong lĩnh vực carbon để phòng ngừa và phát hiện hành vi thao túng. Đồng thời, Nghị định số 119/2025/NĐ-CP và Quyết định số 232/QĐ-TTg ngày 24/01/2025 của Thủ tướng Chính phủ đã đặt ra yêu cầu công khai dữ liệu giao dịch và vận hành sàn giao dịch carbon tập trung, từ đó tạo điều kiện cho việc giám sát tập trung, phân tích dữ liệu và truy xuất lịch sử giao dịch.

Thứ năm, kiểm soát vi phạm liên quan đến an ninh mạng và dữ liệu

Luật An ninh mạng năm 2018 nghiêm cấm sử dụng không gian mạng để thực hiện các hành vi vi phạm pháp luật đã được pháp luật quy định (Điều 8). Đồng thời, để bảo vệ tối đa quyền và lợi ích hợp pháp của tổ chức, cá nhân, luật này cũng quy định đầy đủ các biện pháp phòng ngừa, đấu tranh, xử lí nhằm loại bỏ các nguy cơ đe dọa, phát hiện và xử lí hành vi vi phạm pháp luật, giao trách nhiệm cho lực lượng chuyên trách bảo vệ an ninh mạng trong việc phòng, chống hành vi sử dụng không gian mạng, công nghệ thông tin, phương tiện điện tử để vi phạm pháp luật về an ninh quốc gia, trật tự an toàn xã hội (khoản 2 Điều 18) và giao trách nhiệm cho cơ quan chủ quản hệ thống thông tin trong việc áp dụng biện pháp kĩ thuật để phòng ngừa, ngăn chặn hành vi tấn công mạng đối với hệ thống thông tin thuộc phạm vi quản lí (Điều 19).

3.2. Xử lí vi phạm trên thị trường carbon

Thứ nhất, đối với các hành vi phát hành/ giao dịch tín chỉ carbon không hợp pháp

Mặc dù hiện nay chưa có quy định riêng biệt về xử phạt hành vi phát hành tín chỉ carbon không hợp pháp nhưng các hành vi vi phạm này có thể bị xử lí theo các quy định pháp luật hiện hành về bảo vệ môi trường, gian lận thương mại, làm giả tài liệu hoặc vi phạm quy định về quản lí tài chính. Các chế tài xử phạt

có thể bao gồm xử phạt hành chính, áp dụng biện pháp khắc phục hậu quả, thậm chí xử lí hình sự nếu vi phạm ở mức độ nghiêm trọng.

Về chế tài xử phạt hành chính, các hành vi liên quan đến gian lận trong phát hành tín chỉ carbon có thể bị xử phạt theo các quy định chung về vi phạm trong lĩnh vực bảo vệ môi trường, với mức phạt tiền từ 5.000.000 đồng đến 50.000.000 đồng, tùy theo tính chất và mức độ vi phạm (Điều 45 Nghị định số 45/2022/NĐ-CP ngày 07/7/2022 của Chính phủ quy định về xử phạt vi phạm hành chính trong lĩnh vực bảo vệ môi trường).

Về chế tài hình sự, nếu hành vi phát hành tín chỉ carbon không hợp pháp gây hậu quả nghiêm trọng, có yếu tố lừa đảo hoặc làm giả tài liệu, tổ chức, cá nhân vi phạm có thể bị truy cứu trách nhiệm hình sự theo Bộ luật Hình sự năm 2015 (sửa đổi, bổ sung năm 2017) với hình phạt từ tù có thời hạn đến chung thân hoặc phạt tiền (xem các điều 174, 235, 341).

Thứ hai, đối với các hành vi tấn công mạng để đánh cắp tín chỉ carbon, dữ liệu cá nhân

Đối với các hành vi tấn công mạng và các vi phạm liên quan đến dữ liệu cá nhân, theo Nghị định số 15/2020/NĐ-CP ngày 03/02/2020 của Chính phủ quy định xử phạt vi phạm hành chính trong lĩnh vực bưu chính, viễn thông, tần số vô tuyến điện, công nghệ thông tin và giao dịch điện tử quy định mức phạt từ 10 triệu đồng đến 70 triệu đồng đối với các vi phạm về thu thập, sử dụng, lưu trữ, cung cấp và bảo đảm an toàn thông tin cá nhân, đồng thời có thể buộc huỷ bỏ dữ liệu vi phạm và có thể bị áp dụng hình phạt bổ sung gồm buộc huỷ bỏ thông tin cá nhân do hành vi vi phạm.

Bên cạnh đó, Bộ luật Hình sự cũng có những quy định cụ thể để xử lí các hành vi tấn công mạng liên quan đến hệ thống giao dịch tín chỉ carbon, bao gồm: cố ý xâm nhập vào hệ thống giao dịch carbon để thu thập thông tin, chỉnh sửa dữ liệu hoặc làm gián đoạn hoạt động của hệ thống (Điều 289); xâm nhập, làm gián đoạn hệ thống giao dịch carbon (Điều 290); phát tán mã độc, chương trình gây hại (Điều 291); xâm phạm dữ liệu cá nhân (Điều 125, Điều 288).

Trong trường hợp hệ thống giao dịch tín chỉ carbon bị tấn công mạng, các cá nhân, tổ chức bị thiệt hại có quyền yêu cầu bồi thường theo quy định của Bộ luật Dân sự.

Thứ ba, đối với các hành vi gian lận về tài chính trong giao dịch trên thị trường

Hiện nay, pháp luật Việt Nam chưa có quy định chuyên biệt về giao dịch nội gián và thao túng thị trường trong lĩnh vực tín chỉ carbon, đồng thời chưa có quy định nào ghi nhận về việc vận dụng các luật có liên quan hoặc viện dẫn luật liên quan để xử lí các hành vi vi phạm này.

Đối với hành vi trốn thuế, theo quy định tại Điều 200 Bộ luật Hình sự năm 2015 (sửa đổi, bổ sung năm 2017), cá nhân có thể bị phạt tiền từ 100 triệu đồng đến 4,5 tỉ đồng hoặc bị phạt tù từ 6 tháng đến 7 năm, tùy theo tính chất, mức độ vi phạm và số tiền trốn thuế. Nếu pháp nhân thương mại vi phạm, có thể bị phạt tiền đến 10 tỉ đồng, đình chỉ hoạt động hoặc giải thể bắt buộc. Với hành vi rửa tiền, theo Điều 324 Bộ luật Hình sự, người phạm tội có thể bị phạt tiền từ 50 triệu đồng đến 3 tỉ đồng hoặc phạt tù từ 1 năm đến 15 năm. Ngoài ra, người phạm tội còn có thể bị tịch thu tài sản, cấm đảm nhiệm chức vụ,

hành nghề hoặc làm công việc nhất định từ 1 năm đến 5 năm. Đây là những mức phạt nghiêm khắc nhằm ngăn chặn hành vi lợi dụng thị trường carbon để trục lợi bất chính.

3. Đánh giá các quy định pháp luật Việt Nam về ngăn ngừa, xử lí vi phạm trên thị trường carbon

Có thể thấy khung pháp luật Việt Nam hiện hành về ngăn ngừa, xử lí vi phạm trên thị trường carbon còn nhiều hạn chế.

Thứ nhất, quy định về hệ thống đăng kí chưa hoàn thiện

Kinh nghiệm các nước đã vận hành sàn giao dịch tín chỉ carbon cho thấy việc thiết lập hệ thống đăng kí quốc gia về hạn ngạch phát thải KNK và tín chỉ carbon (registry system) là công cụ để quản lí hạn ngạch và tín chỉ carbon, bao gồm cả việc ngăn ngừa, phát hiện các hành vi gian lận[22]. Trong hệ thống kinh doanh phát thải của Liên minh châu Âu, các Sổ đăng kí EU-ETS lưu giữ thông tin về quyền sở hữu các hạn ngạch phát thải, theo dõi các giao dịch mua bán hạn ngạch cũng như ghi lại mức phát thải đã được xác minh của từng cơ sở. Những cơ sở dữ liệu điện tử chuẩn hoá này theo dõi cả việc tuân thủ phát thải của các cơ sở thuộc phạm vi của chương trình cũng như các hoạt động giao dịch của tất cả những bên tham gia vào thị trường EU-ETS.

Nghị định số 119/2025/NĐ-CP mặc dù đã ghi nhận về Hệ thống đăng kí quốc gia nhưng quy định chưa đầy đủ.

Một là, chưa có quy định về căn cứ từ chối cấp tài khoản trên Hệ thống đăng kí. Việc từ chối cấp tài khoản trong những trường hợp nghi ngờ có thể có gian lận xảy ra được coi như một biện pháp mang tính dự phòng để ngăn ngừa những vi phạm có thể xảy ra khi cơ quan, tổ chức được cấp tài khoản để giao dịch trên thị trường carbon. Ví dụ, theo quy định của Liên minh châu Âu, cơ quan quản lí quốc gia có thể từ chối mở tài khoản nếu thông tin và tài liệu được cung cấp không đầy đủ, không chính xác hoặc sai sự thật; nếu chủ tài khoản đang bị điều tra hoặc đã bị kết án trong 05 năm trước về tội gian lận liên quan đến các hạn mức phát thải, rửa tiền, tài trợ khủng bố hoặc các tội nghiêm trọng khác mà tài khoản có thể là công cụ; nếu cơ quan quản lí quốc gia có căn cứ hợp lí để tin rằng các tài khoản có thể được sử dụng cho mục đích gian lận liên quan đến hạn mức phát thải, rửa tiền, tài trợ khủng bố hoặc các tội nghiêm trọng hoặc các căn cứ khác[23].

Hai là, chưa quy định về việc yêu cầu cơ quan, tổ chức phải chỉ định đại diện được quyền truy cập vào tài khoản trên Hệ thống đăng kí để thực hiện các giao dịch trên thị trường carbon. Tại châu Âu, pháp luật của các quốc gia đều yêu cầu chỉ định người đại diện được quyền truy cập tài khoản. Ví dụ, theo quy định của Đức, chủ tài khoản phải chỉ định ít nhất hai người đại diện được ủy quyền có quyền truy cập vào tài khoản, trong đó ít nhất một người phải có nơi thường trú

[22] Nield, Katherine and Pereira, Ricardo (2011), "Fraud on the European Union Emissions Trading Scheme: effects, vulnerabilities and regulatory reform", *European Energy & Environmental Law Review* 20 (6) , tr. 267 - 274.

[23] Điều 22 Quy định của Uỷ ban châu Âu số 389/2013 về thiết lập Hệ thống đăng kí của Liên minh, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R0389

tại Đức[24]. Việc chủ tài khoản công bố thông tin về người được truy cập tài khoản rất quan trọng để phát hiện, ngăn ngừa các hành vi truy cập tài khoản nhằm đánh cắp thông tin, dữ liệu của cơ quan, tổ chức, đánh cắp hạn ngạch phát thải/tín chỉ carbon.

Thứ hai, chưa quy định cụ thể về trách nhiệm của các cơ quan liên quan trong xây dựng và vận hành thị trường carbon

Theo Mục V Quyết định số 232/QĐ-TTg ngày 24/01/2025 về Đề án thành lập và phát triển thị trường carbon, việc phát triển thị trường carbon Việt Nam được giao cho Bộ Tài chính và Bộ Tài nguyên và Môi trường (nay là Bộ Nông nghiệp và Môi trường) chủ trì, phụ thuộc vào từng giai đoạn và phối hợp với các bộ, ngành liên quan. Tuy nhiên, chưa có văn bản nào làm rõ về trách nhiệm của mỗi cơ quan liên quan trong từng hoạt động. Ví dụ, Điều 18 Nghị định số 119/2025/NĐ-CP chỉ quy định Bộ Nông nghiệp và Môi trường chủ trì, phối hợp với các cơ quan liên quan xây dựng, quản lí và vận hành Hệ thống đăng kí quốc gia nhưng không chỉ định rõ cơ quan liên quan là cơ quan nào và trách nhiệm của mỗi cơ quan liên quan trong quản lí Hệ thống đăng kí quốc gia. Điều này có thể dẫn đến sự chồng chéo, mâu thuẫn về thẩm quyền giữa các cơ quan hoặc ngược lại là kẽ hở trong quản lí thị trường carbon nói chung và giám sát gian lận trong thị trường carbon nói riêng[25].

Đặc biệt, thiếu quy định về cơ chế giám sát đối với hoạt động của thị trường carbon. Việc giám sát các hoạt động của thị trường carbon có ý nghĩa quan trọng trong việc ngăn ngừa, phát hiện vi phạm. Chẳng hạn, giám sát đối với các giao dịch trên sàn giao dịch carbon giúp kịp thời phát hiện giao dịch bất thường, giao dịch nghi vấn có khả năng vi phạm pháp luật để có biện pháp ngăn chặn, xử lí kịp thời như hành vi thao túng thị trường, sử dụng thông tin nội bộ trong mua bán hạn ngạch/tín chỉ carbon…

Tại Hàn Quốc, Bộ Môi trường là cơ quan quản lí nhà nước chịu trách nhiệm chính vận hành và giám sát K-ETS. Cơ quan này ban hành các kế hoạch phân bổ, điều phối Ủy ban Phân bổ hạn ngạch và có quyền thanh tra việc tuân thủ. Sàn giao dịch chứng khoán Hàn Quốc (KRX) được chỉ định làm sàn giao dịch hạn ngạch carbon. Trung tâm Kiểm kê và Nghiên cứu KNK (GIR) được giao quản lí hệ thống đăng bạ và hạ tầng kĩ thuật cho thị trường carbon. Nhằm ngăn ngừa hành vi đầu cơ, thao túng, Luật Giao dịch phát thải Hàn Quốc viện dẫn áp dụng một số quy định của Luật Thị trường vốn đối với tín chỉ carbon. Cụ thể, Điều 22(3)c Luật về Phân bổ và mua bán giấy phép phát thải KNK của Hàn Quốc quy định áp dụng các điều khoản của Luật Chứng khoán để xử lí hành vi thao túng giá, giao dịch nội gián, tiết lộ thông tin sai lệch trên thị trường carbon. Điều này cho phép cơ

[24] German Emissions Trading Authority (2026), *European Union Registry – EU ETS 1 and EU ETS 2 – Instructions on Applying for Trading Accounts*, https://www.dehst.de/SharedDocs/downloads/EN/registry/Instructions-trading-accounts.pdf?__blob=publicationFile&v=3, truy cập 11/6/2026.

[25] Phan Thị Kim Ngân (2025), "Kiểm soát gian lận trong thị trường carbon: Bài học từ quốc tế và khuyến nghị cho Việt Nam", *Hội thảo khoa học quốc tế "Thị trường carbon: Kinh nghiệm quốc tế, khuyến nghị cho Việt Nam"*, Trường Đại học Luật thành phố Hồ Chí Minh - Trường Đại học Luật, Đại học Quốc gia Hà Nội và Trường Đại học Ngoại thương tổ chức tháng 10/2025.

quan tài chính giám sát chặt chẽ thị trường tín chỉ. Năm 2024, Chính phủ đã bổ sung quy định cho phép Bộ Môi trường phối hợp với Cơ quan Giám sát Tài chính (FSS) thanh tra hoạt động giao dịch và tình hình tài chính của các nhà đầu tư carbon nhằm phát hiện giao dịch không công bằng hoặc gian lận.

Tại Việt Nam, Nghị định số 119/2025/NĐ-CP (Điều 15) mới ghi nhận chung chung về thẩm quyền của Bộ Nông nghiệp và Môi trường trong quản lí, kiểm tra, giám sát hoạt động giảm nhẹ phát thải KNK, kiểm tra, giám sát hoạt động thẩm định kết quả kiểm kê KNK, thẩm định giảm nhẹ phát thải KNK mà chưa có quy định cụ thể về cơ chế giám sát. Đặc biệt, hiện nay chưa có quy định nào về giám sát hoạt động trên sàn giao dịch carbon. Mặc dù Đề án thành lập và phát triển thị trường carbon quy định việc giao dịch hạn ngạch phát thải/tín chỉ carbon được thực hiện trên sàn giao dịch carbon trong nước do Sở Giao dịch chứng khoán Hà Nội xây dựng và cung ứng dịch vụ, Tổng Công ti lưu kí và bù trừ chứng khoán Việt Nam cung ứng dịch vụ lưu kí, thanh toán giao dịch theo yêu cầu nghiệp vụ về tổ chức, quản lí thị trường[26] nhưng với quy định hiện hành về chức năng, thẩm quyền của những cơ quan, tổ chức trong giám sát giao dịch trên thị trường chứng khoán[27], không có cơ sở pháp lí cho các cơ quan, tổ chức này thực hiện giám sát đối với giao dịch trên thị trường carbon.

Thứ ba, chưa có quy định về những biện pháp tạm thời nhằm ngăn chặn hành vi vi phạm trên thị trường carbon

Khi phát hiện nguy cơ gian lận trong giao dịch trên thị trường carbon, việc áp dụng những biện pháp tạm thời góp phần ngăn chặn hành vi vi phạm xảy ra cũng như tạo cơ sở cho việc áp dụng các biện pháp xử lí sau đó. Liên minh châu Âu và các quốc gia thành viên đã ghi nhận quyền của quốc gia trong việc đình chỉ quyền truy cập vào tài khoản đăng kí trong thời hạn tối đa 4 tuần nếu nghi ngờ hạn ngạch là đối tượng của một giao dịch cấu thành hành vi gian lận, rửa tiền, tài trợ khủng bố, tham nhũng hoặc tội nghiêm trọng khác[28], tại Phần Lan, chủ tài khoản hoặc đại diện chủ tài khoản có thể yêu cầu Cơ quan Năng lượng hủy bỏ giao dịch nếu nghi ngờ giao dịch đã được thực hiện có dấu hiệu gian lận trong thời gian muộn nhất hai giờ trước khi hết thời gian trì hoãn giao dịch, đồng thời phải báo cáo nghi ngờ gian lận cho cảnh sát ngay sau khi giao dịch bị đình chỉnh và gửi báo cáo cho Cơ quan Năng lượng trong vòng 7 ngày[29].

Thứ tư, chưa có quy định trực tiếp về xử lí vi phạm đối với các hành vi vi phạm trên thị trường giao dịch carbon

Như đã phân tích ở trên, các quy định hiện nay về xử lí vi phạm trên thị trường

[26] Mục III Quyết định số 232/QĐ-TTg ngày 24/01/2025 của Thủ tướng Chính phủ phê duyệt Đề án thành lập và phát triển thị trường carbon tại Việt Nam.

[27] Các quy định về giám sát giao dịch trên thị trường chứng khoán hiện nay được ghi nhận tại Thông tư số 95/2020/TT-BTC ngày 16/11/2020 của Bộ Tài chính hướng dẫn giám sát giao dịch chứng khoán trên thị trường chứng khoán.

[28] Điều 66 Quy định số 2019/1122 ngày 12/3/2019 sửa đổi Chỉ thị số 2003/87/EC của Nghị viện và Hội đồng về chức năng của Đăng kí Liên minh.

[29] Điều 4.9 Điều khoản sử dụng cho các tài khoản do Cơ quan đăng kí tại Phần Lan quản lí, https://energiavirasto.fi/documents/11120570/12746751/Käyttöehdot/f6b1f11f-f496-09a9-ee07-cac83e2defb3/Käyttöehdot.pdf?t=1611328114688, truy cập 11/6/2026.

carbon đều là những quy định về xử lí vi phạm trong lĩnh vực luật môi trường nói chung hoặc xử lí vi phạm trong lĩnh vực chứng khoán, an ninh mạng. Trong khi đó, với đối tượng giao dịch trên thị trường carbon là hạn ngạch phát thải hoặc tín chỉ carbon, vi phạm trên thị trường carbon sẽ có những hành vi đặc thù so với những vi phạm về môi trường hoặc an ninh mạng, chứng khoán nói chung như gian lận về tín chỉ carbon thu được từ các hoạt động giảm nhẹ KNK hoặc cố ý cung cấp thông tin sai lệch về các khoản đầu tư vào thị trường carbon để lừa đảo nhà đầu tư nhằm trục lợi hay bán đi bán lại tín chỉ carbon cho nhiều bên (double couting).

Tuy nhiên, nhiều vi phạm liên quan đến thị trường carbon chưa được quy định trong Nghị định số 45/2022/NĐ-CP như vi phạm trong việc thẩm định báo cáo kiểm kê KNK, báo cáo mức giảm nhẹ KNK; vi phạm trong quá trình đăng kí mở tài khoản trên Hệ thống đăng kí quốc gia (ví dụ cung cấp thông tin giả mạo khi đăng kí mở tài khoản); vi phạm trong giao dịch hạn ngạch phát thải/tín chỉ carbon (ví dụ bán tín chỉ carbon không tồn tại hoặc thuộc sở hữu của chủ thể khác, bán cùng một hạn ngạch phát thải/tín chỉ carbon cho nhiều chủ thể khác nhau - double counting).

Bên cạnh đó, mức xử phạt hành chính hiện nay theo Nghị định số 45/2022/NĐ-CP đối với vi phạm liên quan đến cung cấp thông tin trong báo cáo kiểm kê KNK, giảm nhẹ KNK và nghĩa vụ lập các loại báo cáo này khá thấp so với hậu quả của những vi phạm này. Cụ thể, mức xử phạt tối đa là 50 triệu đồng đối với hành vi không lập báo cáo kiểm kê KNK, báo cáo giảm phát thải KNK; tối đa 10 triệu đồng đối với hành vi cung cấp thông tin không đúng, không đầy đủ trong báo cáo kiểm kê KNK, báo cáo mức giảm phát thải KNK (Điều 45 Nghị định số 45/2022/NĐ-CP về xử phạt hành chính trong lĩnh vực bảo vệ môi trường). Trong khi so sánh với một số quốc gia khác mức xử phạt đối với hành vi này khá cao bởi lẽ các dữ liệu kiểm kê KNK và giảm nhẹ KNK là căn cứ để xác định số lượng hạn ngạch/tín chỉ carbon doanh nghiệp có thể giao dịch trên thị trường. Nếu số liệu này không chính xác sẽ dẫn đến các gian lận trong giao dịch như doanh nghiệp bán ra nhiều hơn số tín chỉ carbon đã giảm nhẹ. Ví dụ, theo Điều 21 Quy định tạm thời về quản lí giao dịch phát thải carbon của Trung Quốc năm 2024, hành vi không nộp hoặc công khai số liệu phát thải, không lưu giữ hồ sơ theo yêu cầu sẽ bị phạt từ 50.000 đến 500.000 nhân dân tệ (tương đương khoảng 170 triệu - 1,7 tỉ đồng tiền Việt Nam). Trường hợp gian lận trong báo cáo phát thải, như làm giả dữ liệu hoặc sử dụng số liệu sai, ngoài biện pháp khắc phục còn bị tịch thu khoản thu bất hợp pháp và phạt từ 5 - 10 lần số tiền thu được hoặc từ 500.000 đến 2.000.000 nhân dân tệ (tương đương 1,7 tỉ - 7 tỉ đồng tiền Việt Nam) nếu không có khoản thu bất hợp pháp. Nếu cơ sở không chấp hành khắc phục, hạn ngạch phát thải năm tiếp theo có thể bị giảm trừ 50% - 100% và thậm chí bị đình chỉ sản xuất.

4. Một số đề xuất hoàn thiện quy định của pháp luật Việt Nam về ngăn ngừa, xử lí vi phạm trên thị trường carbon

Thứ nhất, tiếp tục hoàn thiện quy định về hệ thống đăng kí quốc gia, cụ thể:

- Bổ sung quy định về căn cứ từ chối cấp tài khoản trong trường hợp thông tin cung

cấp không chính xác, không đầy đủ hoặc có căn cứ cho rằng tài khoản sẽ được sử dụng cho các mục đích rửa tiền hoặc các mục đích vi phạm pháp luật khác.

- Bổ sung quy định về từ chối cấp tài khoản trong trường hợp thông tin cung cấp không chính xác, không đầy đủ hoặc có căn cứ cho rằng tài khoản được sử dụng không đúng mục đích.

Thứ hai, hoàn thiện quy định về giám sát để chủ động phát hiện hành vi vi phạm trên thị trường carbon theo hướng:

- Làm rõ trách nhiệm của mỗi cơ quan liên quan trong quản lí thị trường carbon. Cần phân định rõ trách nhiệm của các cơ quan liên quan như Bộ Công thương, Bộ Giao thông vận tải, Bộ Công an, Bộ Kế hoạch và đầu tư, Ngân hàng Nhà nước trong việc phối hợp với Bộ Nông nghiệp và Môi trường, Bộ Tài chính xây dựng, vận hành và phát triển thị trường carbon, đặc biệt là trách nhiệm giám sát gian lận trong thị trường carbon.

- Hoàn thiện cơ chế giám sát đối với hoạt động của thị trường carbon. Theo đó, quy định cụ thể về thẩm quyền giám sát của Bộ Nông nghiệp và Môi trường đối với hoạt động giảm nhẹ phát thải KNK, kiểm tra, giám sát hoạt động thẩm định kết quả kiểm kê KNK, thẩm định giảm nhẹ phát thải KNK như phương thức thực hiện giám sát, tần suất giám sát, chủ thể tiến hành giám sát, thẩm quyền trong hoạt động giám sát. Riêng đối với các giao dịch trên thị trường carbon có thể sửa đổi, bổ sung các quy định hiện nay về chức năng, nhiệm vụ của Sở giao dịch chứng khoán, Tổng Công ti lưu kí và bù trừ chứng khoán và Uỷ ban chứng khoán Nhà nước trong giám sát giao dịch để tạo cơ sở pháp lí cho những cơ quan này thực hiện hoạt động giám sát giao dịch hạn ngạch phát thải/tín chỉ carbon trên thị trường carbon.

Thứ ba, bổ sung quy định về các biện pháp tạm thời nhằm ngăn chặn hành vi vi phạm

Một là, quy định về tạm đình chỉ quyền truy cập tài khoản trên Hệ thống đăng kí trong trường hợp nghi ngờ có hành vi giả mạo tài khoản, đánh cắp dữ liệu như có hành vi nhiều lần cố gắng truy cập vào một tài khoản bằng tên người dùng và/hoặc mật khẩu không chính xác hoặc cố gắng xâm phạm tính bảo mật của tài khoản.

Hai là, quy định về phong toả tài khoản trên hệ thống trong trường hợp cần xác minh tình tiết để quyết định biện pháp xử lí khi có căn cứ xác định có hành vi rửa tiền hoặc vi phạm trong mua bán hạn ngạch phát thải/tín chỉ carbon.

Ba là, quy định về tạm đình chỉ, huỷ bỏ giao dịch theo yêu cầu của chủ tài khoản hoặc theo quyết định của cơ quan có thẩm quyền trong trường hợp có hành vi gian lận.

Thứ tư, hoàn thiện quy định về xử lí vi phạm liên quan đến thị trường carbon

Một là, tăng cường các hình thức xử phạt đối với các hành vi cung cấp thông tin sai lệch trong báo cáo kiểm kê KNK, giảm nhẹ KNK; hành vi không lập/nộp các loại báo cáo này. Ngoài tăng mức phạt tiền như hiện nay, có thể quy định biện pháp giảm hạn ngạch phát thải của doanh nghiệp nếu doanh nghiệp không khắc phục hành vi vi phạm trong thời hạn được yêu cầu.

Hai là, bổ sung cụ thể các hành vi vi phạm liên quan đến thị trường carbon và xử lí vi phạm đối với những hành vi này. Cụ thể:

Bổ sung quy định về xử phạt hành chính

đối với hành vi gian lận trong thẩm định báo cáo kiểm kê KNK, giảm nhẹ phát thải KNK. Ngoài việc phạt tiền, đơn vị thẩm định có thể bị thu hồi Giấy chứng nhận đủ điều kiện thực hiện thẩm định kết quả kiểm kê KNK, kết quả giảm nhẹ phát thải KNK nếu hành vi vi phạm gây ra hậu quả nghiêm trọng.

Bổ sung quy định về xử phạt đối với hành vi cung cấp thông tin không đầy đủ, không chính xác khi đăng kí mở tài khoản trên Hệ thống đăng kí quốc gia. Tuỳ mức độ nghiêm trọng của hành vi vi phạm, hình thức xử phạt, ngoài phạt tiền, còn có thể gồm tạm đình chỉ hoạt động trên thị trường carbon hoặc huỷ tài khoản đăng kí trên hệ thống.

Bổ sung quy định xử phạt đối với các hành vi vi phạm khi giao dịch trên thị trường carbon như: bán hạn ngạch phát thải/ tín chỉ carbon lớn hơn hạn ngạch phát thải/ tỉn chỉ carbon thực chất có thể chuyển nhượng; thao túng giá; thực hiện hành vi gian lận, lừa đảo, làm giả kết quả thẩm định kiểm kể KNK/ giảm nhẹ phát thải KNK; thông tin sai sự thật hoặc công bố thông tin sai lệch hoặc che giấu thông tin hoặc bỏ sót thông tin cần thiết gây hiểu nhầm nghiêm trọng làm ảnh hưởng đến hoạt động mua bán hạn ngạch phát thải/tín chỉ carbon...

Đối với những vi phạm này, nếu tính chất, mức độ nghiêm trọng chưa đến mức bị truy cứu trách nhiệm hình sự, có thể xem xét áp dụng các biện pháp khắc phục hậu quả, tịch thu mọi thu nhập có được từ hành vi vi phạm, phạt tiền bằng tỉ lệ nhất định số tiền thu được từ hành vi bất hợp pháp (ví dụ phạt tiền gấp 5 - 10 lần số tiền thu được) hoặc đưa ra mức phạt tiền cụ thể nếu số tiền thu được từ hành vi bất hợp pháp thấp hơn số tiền nhất định.

Pháp luật của một số quốc gia cũng đã ghi nhận về một số hành vi vi phạm khi giao dịch trên thị trường carbon cùng các biện pháp xử lí những vi phạm này. Ví dụ, Quy định tạm thời về quản lí giao dịch carbon của Trung Quốc áp dụng biện pháp tịch thu mọi khoản thu nhập bất hợp pháp, phạt tiền từ 01 đến 10 lần số tiền thu bất hợp pháp hoặc phạt tiền từ 500.000 nhân dân tệ đến 5.000.000 nhân dân tệ nếu không có khoản thu bất hợp pháp hoặc nếu khoản thu bất hợp pháp dưới 500.000 nhân dân tệ, đồng thời yêu cầu áp dụng các biện kháp khắc phục hậu quả đối với hành vi gian lận trên thị trường carbon (Điều 25 Quy định tạm thời về quản lí giao dịch carbon). Các điều 41, 42 Luật về phân bổ và mua bán giấy phép phát thải KNK của Hàn Quốc quy định: 1) Phạt tù giam không quá ba năm hoặc phạt tiền không quá 100 triệu won hoặc phạt tiền tối đa gấp ba lần lợi nhuận nếu số tiền tương đương với ba lần lợi nhuận thu được vượt quá 100 triệu won đối với hành vi thao túng giá, đưa thông tin sai sự thật nhằm lôi kéo các hành vi mua bán hạn ngạch phát thải/tín chỉ carbon trên sàn giao dịch, lừa dối trong giao dịch mua bán, lan truyền thông tin sai sự thật; 2) Phạt tiền không quá 100 triệu won hoặc phạt tiền tối đa gấp ba lần lợi nhuận nếu nếu số tiền tương đương với ba lần lợi nhuận thu được vượt quá 100 triệu won đối với hành vi gian lận để được cấp giấy chứng nhận phát thải hoặc xác nhận bù trừ hạn ngạch phát thải/giảm phát thải. Đặc biệt, nếu các hành vi trên do người đại diện, nhân viên của doanh nghiệp hoặc cá nhân liên quan đến hoạt động kinh doanh của doanh nghiệp thực hiện, doanh nghiệp cũng bị phạt tiền theo đúng các quy định

trên, trừ trường hợp doanh nghiệp giám sát đúng mức đối với hoạt động kinh doanh liên quan để ngăn chặn hành vi vi phạm đó. Ngoài ra, bổ sung các biện pháp xử phạt đối với các cá nhân chịu trách nhiệm giám sát các giao dịch trên thị trường carbon. Ví dụ tại Trung Quốc, nhân viên chịu trách nhiệm trực tiếp phụ trách và các nhân viên chịu trách nhiệm trực tiếp khác trong trường hợp có hành vi gian lận của tổ chức, cá nhân trong quá trình giao dịch trên thị trường carbon sẽ bị cảnh cáo và bị phạt tiền từ 100.000 nhân dân tệ đến 1.000.000 nhân dân tệ (Điều 25 Quy định tạm thời về quản lí giao dịch carbon); tại Hàn Quốc, nhân viên làm việc tại sàn giao dịch sẽ bị phạt tù giam không quá một năm hoặc phạt tiền không quá 30 triệu won đối với hành vi vi phạm nghĩa vụ về bảo mật thông tin (khoản 2 Điều 41 Luật về phân bổ và mua bán giấy phép phát thải KNK)./.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Catherine Airlie (2010), *BlueNext Arranges 'Swap Back' of Recycled CO2 Credits After Trading Halt, BLOOMBERG*, http://www.bloomberg.com/news/2010-04-14/bluenext-arranges-swap-backs-of-recycled-co2-credits-after-trading-halt.html
2. David Fogarty (2010), *Firm Accused of Carbon Scam May Face Legal Claims*, REUTERS, Mar. 26, http://uk.reuters.com/article/2010/03/26/us-carbon-investment-fraud-idUKTRE62P19020100326
3. EURACTIV (2010), *Hungary's sale of 'used' CO2 credits worries carbon traders*, http://www.euractiv.com/climate-environment/hungarys-sale-co2-credits-worrie-news-368250
4. Gibbs, C., Cassidy, M. B., & Rivers, L. (2013), "A routine activities analysis of white- collar crime in carbon markets", *Law & Policy*, 35(4).
5. INTERPOL (2013), *Guide to carbon trading crime, Environmental Crime Programme.*
6. Jed Greer, Kenny Bruno (1996), *Greenwash: The Reality Behind Corporate Environmentalism*, Third World Network.
7. Lejla Tuholjaković, Sam McClure (2026), *Voluntary Carbon Markets: Limitations and Solutions*, Stanford Law School, https://law.stanford.edu/wp-content/uploads/2018/11/2026_SLS-Eco_Limitations-in-Carbon-Markets-White-Paper_final.pdf
8. Nield, Katherine and Pereira, Ricardo (2011), "Fraud on the European Union Emissions Trading Scheme: effects, vulnerabilities and regulatory reform", *European Energy & Environmental Law Review*, 20 (6).
9. Phan Thị Kim Ngân (2025), "Kiểm soát gian lận trong thị trường carbon: Bài học từ quốc tế và khuyến nghị cho Việt Nam", *Hội thảo khoa học quốc tế "Thị trường carbon: Kinh nghiệm quốc tế, khuyến nghị cho Việt Nam"*, Trường Đại học Luật Thành phố Hồ Chí Minh, Trường Đại học Luật - Đại học Quốc gia Hà Nội và Trường Đại học Ngoại thương tổ chức, tháng 10/2025.
10. Williams, C. C. (2013), "A burning desire: The need for anti-money laundering regulations in carbon emissions trading schemes to combat emerging criminal typologies", *Journal of Money Laundering Control*, 16(4).